

Védtelenül az éj sűrűjében

A fegyverszünetet megkötötték, az éhínség és a sok nélkülözés miatt térdre kényszerített, sorozatos árulás következtében felbomlóban lévő hadsereg végleg szétszéledt, s mintha többé már nem is létezne más rend számára, csakis a meneküléssel járó fejvesztettség, szétzilálva özönlött vissza a hazába, amely immár megszűnt haza lenni. Feldarabolás várt rá, romjain új államalakulatok körvonalazódtak, a határokat azonban még nem vonták meg, ezeket most képzeletben bárki meghúzhatta, ki-ki kénye-kedve szerint, vagy éppenséggel kényszeredetten.

Függetlenül a dolgok alakulásától, mindenkinek, a magas rendfokozatútól a közkatonáig, egyetlen gondolat járt a fejében: a szülőföld, a faluja, a városa, az otthont adó ház, kunyhó, legyen bár határon innen vagy túl, ezért aztán mindenki igyekezett megtalálni azt a közlekedési eszközt, útvonalat, utat, vasútvonalat, amely elbírta a szorult helyzetben számára éppen kínálkozott, hogy eljuthasson úticéljához.

Eleinte a még egyben maradt ezredet inkább a visszavonulás során megtapasztalt állandó zsúfoltság, és az ebből fakadó összezártság érzete tartotta össze, semmint az elmúlt idők szelleme; az egykori birodalom fővárosába érkezvén, amelyre egyelőre nehezen lehetett megkerülni, fokozatosan lemorzsolódva végül már csak néhány tiszt és a legénység egyik-másik tagja maradt, ők most búcsúzáskor jótanácsokkal és jövőbeni terveikkel igyekeztek lelket önteni egymásba.

Midőn Karl Anselm von Trautson, aki őrnagyként szolgált az egyik dragonyosvezredben, a hajnali sötétségben városi szállodájából elindult a pályaudvarra, hogy vonatra szálljon és a birtokára utazzon, amely immár az egyik újonnan létrejött ország területén volt, egy nála valamivel fiatalabb, a lovasságnál századosi rangban szolgáló katonatársra, akivel Karl Anselm végigharcolta a háborút, felajánlotta a segítségét. Az adott körülmények között ugyanis szinte lehetetlen volt felhajtani konfliktust vagy hordárt ilyen korai órákban, igaz később se, s még ha akadt volna is kocsis, nemigen lehetett megbízni bennük, így hát a legszükségesebb, mondhatni nélkülözhetetlen holmikkal teli koffert most a bajtársa cipelte a pályaudvarra.

Az út, amely békeidőben négyórás volt, most kétszer annyi ideig tartott. Vadidegen, tanácstalan, a végletekig elcsigázott, fásult tekintetű emberek közé zsúfolódva szorongott Karl Anselm a vonaton, mégis inkább kábának, semmint fáradtnak érezte magát, így aztán bármire gondolt, bármit érzett is, minden azon nyomban kábulata kódébe veszett. Csak katonatársának, Findeisennek az alakját sikerült felidéznie magában tisztán és világosan, talán mert nem sokkal korábban búcsúztak el egymástól a pályaudvaron, s különben is, mintha ez a kép különös hajlandóságot mutatott volna, hogy újra meg újra felvillanjon gondolataiban. Bajtársa egy nappal korábban minden előzetes bejelentés nélkül megjelent a szállodájában, kopogtatott szobája ajtaján, s felajánlotta segítségét, tudván, hogy Karl Anselm kénytelen volt elbocsátani a tisztiszolgáját, akinek az otthona mostantól már nem ugyanabban az országban volt, mint az uráé.

Findeisen ugyanakkor egyik napról a másikra nincstelenné vált, hiszen eddig hivatásos tisztként szolgált a hadseregben, most azonban a megváltozott körülmények között nem sok reménye volt, hogy más foglalkozást találjon. Karl Anselm tisztában volt vele, hogy kapcsolatai révén valamilyen módon segítenie kell rajta. De vajon nem árnyékolja-e be egy ilyen jellegű közbenjárás barátságuk tisztaságát, eddigi kapcsolatuk fesztelenségét? Talán célszerűbb volna ehhez titokban egy harmadik személyt közbeiktatni.

Már beesteledett, mire Karl Anselm a járási székhely vasútállomása előtt várakozó fogatban helyet foglalt, hogy a kastélyába hajtasson.

A faluhoz közeledve fogadta a földekről hazatérő parasztasszonyok és gyerekek köszönését; birtokai szétszórta területek el a környéken és egészen a kisváros határáig értek. Nyirkos, enyhe idő volt, a burgonyaföldekről égetett gyom illatát hozta a szél, a környező fenyőerdők sötétlen meredő fái mögött a nap tűzpirosan bukkott le. Az út most két halastó között haladt el, az egyikből egy szürkegém röpött a magasba, megcsillantva ezüst tollazatát, amint lassan elhúzott az erdő irányába.

Már látni a falu házainak, szerény kis viskóinak piszálkáló fényeit, aztán a kocsi egy hirtelen fordulattal bekanyarodik a parkba, olyan sebességgel, hogy a csikorgó kerekek nyomán a szemellenzőig pattog a kavics.

A kastélyparkban álló magas hársfák ágainak, gallyainak ritkás őszi lombján keresztül átszűrülnek a kivilágított ablakok fénye, a kastély bejárati lépcsőjéhez érve a lovak végül megállnak. Feleségének korai halála óta Karl Anselm már a háború előtti években is egyedül lakott a kastélyban.

Milyen jó érzés volt, hogy az otthon újra befogadja! Milyen jó volt újra otthon éreznie magát! Milyen örömteli érzéssel várta már az otthon nyújtotta meghittséget, mennyire magáénak érezte ezt az oltalmazó védőburkot, sőt úgy általában a védettség minden formáját! Vajon nem erre vágyott egész életében, vajon nem ez volt minden igyekezetének végső célja? Ó, és milyen mesterien értett hozzá, hogy megteremtse maga körül ezt az otthonos bensőségeséget, mihelyt annak hiányát érezte. Szinte művészi érzékkel kereste-kutatta mindenütt és mindenben, és egy-egy pillanatra úgy tűnt, meg is találja: a mindennapi életben, a barátságban, vagy amit ezzel a szóval jelölt, a társasági életben, igen, mindenütt és mindenben, még saját teste rezdüléseiben is, kint a mezőn a körülötte tomboló viharban, a dolgok illatában, a sűrű-sötét éjszakában, amikor gondolataiba merülve járkált fel-alá a kastély teraszán. Még a betegségekben és fájdalomokban is meglegelte, sőt, még a lövészarokban is, az ellenség támadása közben. Tényleg nem ismert olyan élethelyzetet, amelyben – még ha kis időbe telt is – ne sikerült volna megteremtenie maga körül a tökéletes védettség érzését.

Vajon mások is így voltak ezzel? Vagy másoknak nem volt olyan fontos a védettség, az otthonosság érzése? Ez különböztette meg őt másoktól? És vajon ez volt az oka annak, hogy a legtöbb ember túlzónak, végletesnek, sőt néha kifejezetten kísértetszerűnek tűnt számára, valahányszor hosszabb ideig figyelte őket és életük alakulását? És miért nem volt ez fordítva is igaz? Vagy másképp szólva, miért nem tudta elképzelni ennek épp a fordítottját? Talán azért, mert ő kizárólag a határok biztonságára vágyott, mert a határok túloldalán minden sötétnek és bizonytalannak tűnt. Épp a határok miatt nem szerette a nagy szavakat, legalábbis ő maga kerülte őket. A háborúban a lehető legbátrabban harcolt, mégis felettébb nevetésgésnek érezte volna bátorinak vagy pláne hősnék nevezni magát, de éppúgy azt is, ha mások mondják ezt róla. A többiek bátrak voltak, hősök; neki azonban a védettség, a határok biztos tudata adott erőt. Nyilván ez volt az oka annak is, hogy távol tartotta magát a politikától és a közélettől; nem akarta, hogy a pártok jelentsék számára a biztonságot nyújtó határokat. A birtoklás is csak a határok viszonylatában nyert értelmet. És pont a határok biztos tudata miatt foglalkoztatta mindennél jobban és behatóbban a lemondás kérdése. Ugyan nem épp ez lenne a birtoklás

lényege, vagy másképp, nem a lemondásban rejlik bármi-féle birtoklás valódi tartalma?

Az inséges idők miatt létszámában megcsappant személyzet egybegyűlt tagjait szemügyre véve Karl Anselm megbizonyosodott arról, hogy öreg komornyikja nincs a jelenlévők között. Mindjárt tudatták is vele, hogy már hetek óta nyomja az ágyat. Ezért most a kalapját és a kabátját egy eddig a háttérben meghúzódó inas vette el tőle, aki kissé merev, de rutinosnak tűnő viselkedésével jelezni kívánta, tudja, mi a dolga. Karl Anselm rögtön felismerte, hiszen emlékezett, hogy a háború alatt a frontról rövid szabadságra hazalátogatván ő maga döntött úgy, hogy alkalmazza. Ezt inkább hazafiúi kötelességérzetből, semmint részvétből, vagy pláne a személye iránt érzett rokonszenvből tette, a fiatalember ugyanis tüdőlövés miatt katonai szolgálatra alkalmatlanná vált.

A legutolsó, hosszúra nyúlt frontszolgálat alatt egyszer se látogatott haza, nem csoda hát, hogy az új inas képe elhalványult benne; még a nevét se jegyezte meg, de arra emlékezett, hogy kezdettől fogva, valahányszor kiadta parancsba a napi munkákat, teendőket, inkább elnézett mellette, soha nem a szemébe mondta az eligazításokat, erre valahogy képtelen volt. Karl Anselm az őt körülvevő emberek arcában is otthonosan akarta érezni magát. A sietve elfogyasztott vacsora közben szinte semmi nem járt a fejében, az új komornyikkal se törődött, még arra se ügyelt, hogyan, milyen módon szolgál fel. Majd csak holnaptól fogja áttekinteni, mi mindennek kell érvényt szereznie, mi mindennek kell állandósulnia. A zsúfolt vasúti kocsiban a hosszú utat végigülve most egy kis mozgásra vágyott, ezért Karl Anselm a tágas könyvtárszobában gyors léptekkel jó néhányszor körbejárta a hosszú tölgyfaasztalt. Csak néha állt meg, hogy elolvasa egy-egy könyv címét, vagy átfussa egy felvágott folyóirat tartalomjegyzékét. A vendégkönyv is ott hevert, Karl Anselm belelapozott. Ugyan kik voltak 1914 júliusában az utolsó vendégek? Mellette egy régi albumra lett figyelmes, s miután felütötte, látta, hogy az nagynénjének valamiféle emlékkönyve, amolyan herbárium-féle lehetett az ötvenes évekből: csipkerózsa, seprővirág, hóvirág, nefelejcs – csupa olyan virág volt gondosan beragasztva, amelyek a környező erdők megszokott növényei közé tartoznak. Lapozáskor finom zizegő hangot hallattak. Valamennyi virág mellett arra a korra jellemző és Karl Anselm számára a családi levelezésből nagyon is ismerős kézírással egy-egy rövid bejegyzés volt olvasható, ilyen például: séta Karlommal kertesben az erdőben. Néhol több személy is szerepelt név szerint felsorolva, többnyire ugyanazok a rokonok, szomszédok, akikkel együtt piknikeztek, vagy közös vadászaton vettek részt. A virágokat kímélendő, Karl Anselm óvatosan behajította az album fedelét, az órájára nézett, épp ideje volt nyugovóra térni. Szokása szerint néhány gyors mozdulattal levetkőzött. Amikor a komornyik megjelent – a neve még mindig nem jutott az eszébe, de aznap este már nem is akarta megtudni –, fogalma se volt, mit mondjon neki; valójában nem is volt mondanivalója és látni se kívánta. Ugyanakkor azt se akarta, hogy az inas úgy érezze, felesleges a jelenléte, ezért csak annyit mondott, vigye ki a szobából a ruháit és a cipőjét, egyébként ma már nincs szüksége semmire. A komornyik ugyanazzal a szenttelen rutinnal hajtotta végre az utasításokat, amivel az ura érkezésekor átvette a felöltőjét és a kalapját; most azonban az ajtóhoz érve megfordult, és még megkérdezte: – Hánykor ébresszem önt holnap reggel...?

Karl Anselm meghökkent a kérdés hallatán, egy kicsit kíváncsi, aztán röviden csak ennyit válaszolt:

– Nem kérek ébresztést holnap...

„Ön! ... Hánykor ébresszem önt...? – Ön! Ön!...”

Ez így túl közvetlennek hat, túl közel férközik az emberhez, végtére is nem ehhez szokott, legalábbis eddig nem ...

– Ön... – az ember önkéntelenül visszahőköl ettől, mint ahogy óhatatlanul visszahőköl mindentől, ami túl

közérről, túl hirtelen tör rá ... De végül is miért ne mondhatná? Mert mit is jelentenek a szavak? A szavak alkalmasint semmit se jelentenek, ha az ember nem akarja, és különben is, a szavak most kezdik elveszteni csak igazán jelentésüket. A háborúban, a lövészárokból vajon nem próbálta épp elégszer úgy felfogni a rengeteg szörnyűséget, a szinte elviselhetetlen sok borzalmat, hogy önmagának bizonygatta, a szavak, a konvenciók mostantól nem jelentenek semmit, vagy nem annak számítanak, aminek idáig számítottak, mostantól már csak maguk a dolgok számítanak, mivel mostanra minden túl közel férközött az emberhez, félelmetesen közel. Mi értelme van itt még a szavaknak, a hagyományos megszólításnak, a viselkedési szabályoknak?

Valahányszor ilyen gondolatok jártak a fejében, újra meg újra a lövészárók körül elterülő táj szétlőtt, szétforgácsolódott fatönkjei jutottak eszébe, lelki szemei előtt így jelentek meg: szilánkosan, lecsupaszítva... Máskülönben nem is úgy néz ki, mint egy komornyik, vagy legalábbis nem úgy, ahogy régebben elképzelték, hogyan kell kinéznie egy komornyiknak. A komornyik az a valaki, legalábbis az volt eddig, aki egy pontosan meghatározott, egyszer s mindenkorra adottnak tekintendő távolságot tud tartani. És épp e pontosan megszabott távolság miatt illik tudnia, hogyan viselkedjen, és épp emiatt nem mondhatja azt, hogy „ön”, vagy, hogy „mikor szeretne ön”. Persze könnyen lehet, hogy mindez már a múlté. De akkor mi lesz helyette? Semmi nem lesz, mivel mostantól minden fenyegetésként fog hatni az emberre, éppen úgy, ahogy a szétforgácsolódott, lecsupaszított fatönk fenyegetőleg hat, vagy ahogy egy lerombolt ház, vagy egy szétlőtt gyár falai fenyegetőleg meredeznek... Lehet, hogy épp emiatt mostantól a halál is elveszíti félelmetes voltát, vagy legalábbis sokkal kevésbé lesz félelmetes, mert minden, ami él, fenyegetőleg mered az emberre...

Ilyen és hasonló gondolatok gyakran jártak már a háború alatt is Karl Anselm fejében, valójában csak ilyen gondolatok foglalkoztatták, csakis ilyenekre tudott gondolni a háború utolsó szörnyű hónapjaiban... Most újra felbukkantak, velük akarta mintegy elfedni az inasa arcát és úgy általában mindent, és most ezekkel a gondolatokkal bújta a takaró alá, hogy hosszú idő után először aludjon az oltalmat nyújtó ház és ágy meghitt biztonságában.

De egy rövid, nagyon mély alvás után felébredt. Bizonyára a súlyos, mély álom volt az oka, hogy hirtelen felriadt. Igaz, a teraszra nyíló ablak a behúzott függöny mögött nyitva volt, elképzelhető hát, hogy a bagoly huhogása riasztotta fel álmából, amely, akár egy tüzesen izzó kés belehasított a bársonyos, koromfekete éjszaka kissé fülledt levegőjébe. Karl Anselm nem is nézett az órájára, anélkül is tudta, hogy most van a kisértetek órája, az éjfél utáni legsötétebb éjszaka, az éj közepe, amely a betegek számára végtelennek szokott tűnni. Lenn a faluban elnémult a kutyaugatás, csak egyszer törte meg a csendet egy éles rikoltás, mint amikor egy madarat torkon ragadnak.

Karl Anselm olyan felfokozott éberséget érzett, amelyet csak néhány óra mély alvás és szörnyű kimerültség után érezhet az ember. Aztán elkezdtek sorjázni az élet képei, a lélek képei, kitöltve az ébrenlét feltárta űrt, az ébrenlét tág terének tükrén átsuhanva, akárha felhők kergetőznének a tó felszínén. Csak álmában képes az ember pontosan ilyenformán képeket vagy akár önmagát és a világot, önmagát és az életet egyben látni, mintha az élet végső soron nem is állna más anyagból, csakis képek és álmok szövetéből.

Különben még röviddel az elalvás előtt felöltő gondolataihoz kapcsolódva eszébe jutott az a másik inas, akit Karl Anselm néhány évvel a háború kitörése előtt az öreg komornyikjának határozott tiltakozása ellenére felvett, szándéka szerint hosszabb időre. Otto Lamm kispolgári környezetből származott, színésznek készült, de a továb-

bi képzéshez, és ezzel együtt a képzéshez szükséges anyagi fedezete elfogyott, így Karl Anselm inkább szanalomból és a faluban lakó, a kastély tágabb személyzetéhez tartozó rokonaira való tekintettel második komornyiknak felvette. Mindjárt lehetett látni, hogy Otto Lamm messze nem olyan jó inas, mint Anton (így hívták az öreg komornyikját), és azt is, hogy soha nem is fogja elérni az ő szintjét. Sem a járása, sem a testtartása nem volt olyan, ami egy igazi inasra jellemző, nem volt inashoz illő keze, homloka, frizurája, de az elvégzendő feladatokat mindenki másnál jobban ellátta. Nem voltak allűrjei, sem hóbortjai, fűrgé volt, precíz és pontos, olyannyira, hogy néha úgy tűnt, mintha mindenáron meg akarná kímélni az urát, sőt úgy általában az urakat és a többi szolgát az utasítgatástól, megmutatva, mindez épp olyan jól működik harsány és körülményes parancsolgatás nélkül is. Karl Anselmnek ez nem volt ellenére, ebben a konkrét esetben legalábbis nem. Miért ne működhetne akár így is a dolog. Persze abban már korántsem volt biztos, hogy vajon Otto Lamm a végén nem pusztán azért tanúsít ilyen példamutató viselkedést, mert így sokkal szabadabban és nyugodtabb lelkiismerettel olvashatja a szabadidejében a cselédszobába visszahúzódva színdarabokat, illetve gyakorolhat hangosan szerepeket, vagy mondjuk télen mindenféle rosszallás nélkül töltheti a szabad estéit színházlátogatással, vagy a művészbemutatóján megleshetné a híres hősszínészeket, vagy éppenséggel ezekkel a hírességekkel folytathatna kimerítő levelezést, aláírást vagy fényképet kérve tőlük. Azonban mégiscsak volt ebben valami zavaró, hiszen akár úgy is tűnhetett, mintha arról lenne szó, hogy az úr kihasználja az inasát, az inas pedig az urát, tehát mintha végső soron erre menne ki a játék: egymás kölcsönös kihasználására.

Történt aztán egy napon valami, aminek semmiképp nem lett volna szabad megtörténnie, ebben a kényes helyzetben meg különösen nem: Otto Lammot lopáson kapták. Kisebb összegekről volt szó, amelyek azonban összeadva mégiscsak a havi járandóságának többszörösét tették ki. Otto Lammot maga az öreg komornyik kapta rajta a lopáson, aki ettől éktelen haragra gerjedt, dúlt-fúlt, és rögvést elkezdte vetélytársának minden ingóságát, elsősorban a könyveit, fényképeit, az aláírással ellátott anizxokat saját kezűleg kihajigálni az ablakon, jelezve, hogy egy ilyen alávaló gazember – így fejezte ki magát – csak egyetlen kapun közlekedhet ki és be: a börtönkapun, és hogy egy ilyen senkiházinak, mint Lamm, soha nem lett volna szabad a kastélyba betennie a lábát, hacsak nem az ablakon át, betörőként, amikor a háznép alszik.

Karl Anselm tisztában volt azzal, hogy ez az ügy nem verhet éket közé és az öreg komornyik közé, ezért úgy döntött, inkább enged Antonnak, holott a lelke mélyén tudta, hogy Otto Lamm, bár a szóban forgó pénzüsszeget folyamatosan eltulajdonította, nem nevezhető tolvajnak, ő mindenesetre soha nem nevezné annak, butaság lenne annak nevezni, mint ahogy a komornyik szemében Lamm most már az idők végezetéig tolvaj marad, egyszer s mindenkorra az marad. Karl Anselm mindenesetre ezt így érezte. Ugyanakkor azt is világosan érezte, hogy ezt az egészet senkivel nem fogja tudni megbeszélni, hiszen könnyen félremagyarázható lenne, vagy más kerekedne ki az egészről, ha elmondaná másnak a történeteket. Tolvaj! Egyszerűen képtelen volt kimondani ezt a szót. Tolvaj! Milyen könnyen ragad rá egy-egy szó dolgokra vagy emberekre! Vajon miért ragad rájuk, és meddig marad rajtuk?

Midőn Isten a világot és vele együtt a dolgokat megalkotta, kihelyezve azokat a nyílt térbe, szüksége volt, akár az asztalosnak egy szekrény vagy egy láda elkészítésénél, valamilyen mércére. Pontosán mire is volt szüksége? A közép. A közép nem hiányozhatott, hiszen épp azért, hogy a közép eleve, mindig is adott volt, és mindig, minden körülmények között zsinórmértékként adott kell

hogy legyen, akár az asztalosműhely mérőszerszáma, a dolgok ott maradhatnak, ahová Isten helyezte őket, és ugyanezért maradnak a nevek a dolgokhoz tapadva és ezért nem igyekeznek visszaáramolni Istenhez, vagy Istenbe, ahogy a hiedelem tartja, hogy a bolygók visszazuhanak a napba az idők végén. Ez tehát a közép, vagy másként a közép értelme és rendeltetése. És ugyanígy alkotta meg Isten a jót és a rosszat mintegy a közép megnyilatkozásaként, semmilyen más okból, csakis azért, hogy a dolgok a helyükön maradjanak, és ne akarjanak visszaáramolni hozzá, hogy a nevek továbbra is a dolgokhoz tartozzanak, hogy a dolgok ne tagadják meg a nevüket, hogy ragaszkodjanak a nevükhöz.

Karl Anselm ezt így látta most, tisztán és világosan látta ennek a különös éjnek sötétjéből fénylőn kirajzolódva. Akkor azonban ezt még nem így látta, akkor még semmit nem látott, valójában a sötétben tapogatózott, és csak az érdekelt, hogyan tudná kivonni magát ebből az egész ügyből. Végül is beleegyezett az azonnali elbocsátásba, bírósági eljárásról azonban hallani sem akart, és Otto Lammal se akart találkozni, viszont gondoskodott arról, hogy kerülőúton, a faluban élő rokonok révén, hacsak átmenetileg is, havi juttatásban részesítse, nem törődve azzal, hogy Otto Lamm mire fogja felhasználni az összeget, tőle akár a színiiskolával is megpróbálkozhat újra. Persze ezzel nem oldódott meg az ügy, a háború előtti években végig érezte, hogy ezzel nem oldott meg semmit.

Aztán hirtelen egy epizód jutott eszébe gimnazista korából. Attól a perctől kezdve, hogy Johann Skrabal, aki bár világeletemben jeles tanuló volt és az érettségit is kitűnő eredménnyel tette le, ellentmondást nem tűrő határozottsággal eldöntötte, hogy nem óhajt tanári képzést szerezni, végig főúri családoknál tevékenykedett házitánítóként. Ebben a minőségében aztán évről évre a gyerekekkel és a személyzettel együtt vidéki kastélyok és városi paloták között ingázott. Történhetett bármi a kastélyban vagy akár a város társadalmi életében, Skrabal a gondjaira bízott növendékével egy félreeső szobába húzódott vissza, vagy a kastélypark egy eldugott szegletében található padra telepedett le, ahol görög és latin szavakat kérdezett ki, vagy e nyelveken írt és fennmaradt szövegekkel bibelődött. Ezeknek a szövegeknek a hosszú évszázadok során az a felettébb különös sors jutott osztályrészül, hogy a nebulók, de még a szakállas, pápaszemes urak vélekedése szerint is vagy könnyűnek, vagy nehéznek minősültek, csakis annak, semmi másnak.

Soha nem derült ki, hogy végül is Skrabal jó vagy rossz házitánító, ezt éppúgy nem firtatta senki, mint ahogy egy önálló életvitel lehetőségét sem, ami az adott körülmények között minden kötöttség dacára nyitva állt előtte. Aki nem akarta látni, az előtt rejtve maradt, akinek volt szeme, annak nyilvánvaló volt. Skrabalt szörnyen zavarta, hogy szemmel láthatóan teljesen alkalmatlanak bizonyult bármilyen sporttevékenység kifejtésére, ráadásul ezt nem csak a saját személyét érintő hiányosságként fogta fel, hanem egyszersmind a szakmabeliek rátermettségének hiányaként is, amelyet érzése szerint valamilyen módon kompenzálni kellett. Így kötött ki végül a céllovászatnál, ezért aztán nyaranta lankadatlan lelkesedéssel azon ügyködött, még ha egyik-másik kastélyban nem is fogadták osztatlan örömmel ebbéli buzgalmát, hogy e sportágban a lehetőségekhez képest eredményes legyen, és ezt a készségét mások előtt is bizonyítsa.

A házitánítónak elég volt meglebegtetnie annak a lehetőségét, hogy aznap akár el is halaszthatnák a görög vagy fizika tananyag áttekintését, Karl Anselm máris készségesen szaladt a pisztolyáért, ilyenkor lementek a parkba a külön erre a célra létesített, földbe vájít, árokszerű céllövöldéhez, hogy gyakorolják a lövészetet.

Egyik vasárnap a mise után Skrabal azzal a javaslattal állt elő, hogy rendezzenek céllövőversenyt, ő és a tanít-

ványa. Utóbbi ugyanis a pisztolylövészetben már igen fiatalon egész komoly tudásra tett szert. Karl Anselm azonban pocsekül lőtt, és pedig készakarva, még Skrabalnál is pocsekábbul, aki nem győzött ámuldozni ezen, alig várva, hogy újra ő következzen, és a pisztolyt a kezébe vehesse.

– Nocsak, nem is lő olyan rosszul, Skrabal úr. Már nem sok hiányzik, és hamarosan jobban fog löni nálam. En viszont mintha elfelejtettem volna a célbalövést. Adja csak ide! Karl Anselm a szemlátomást kissé zavart és hitetlenkedő Skrabaltól, akinek persze jólesett a hízélgés, elvette a pisztolyt, és ezúttal nagyon pontosan lőtt. A céltábla közepébe talált, a lövés a fekete kör szélét érte, amelyet Skrabal addig leadott lövései meg se közelítettek.

– Ugyan, ne is törődjön vele, Skrabal úr. Ez pusztán véletlen volt. Nem is céloztam pontosan. Rajta, lőjön most maga! Lőjön nyugodtan egymás után párszor! Skrabal azonban ismét nagyon rosszul célzott, két lövése még a céltáblát se találta el, a golyók a céllövölde mögött húzódo földhányba fűrődtek. Tisztán lehetett hallani a becsapódást, olyan tisztán, hogy nem is képezhette vita tárgyát. – Adja csak ide! – szölt Karl Anselm fennhangon, és ezúttal mindjárt a fekete kör kellős közepébe talált, egymás után kétszer is. A találatok után Skrabal kezébe nyomta a pisztolyt, majd futva elindult a kastély irányába, de még visszaszölt, hogy a vendégek ma kicsit korábban érkeznek, és még ebéd előtt meg szeretné mutatni az új istállót a barátjának.

Most tehát ez a jelenet játszódott le benne, és mindjárt utána egy másik epizód is eszébe jutott, amely még korábbi emlék volt: nevezetesen, hogy kisgyerekként a nevelőnőjét mennyire nem kedvelte, sőt kifejezetten utálta, és pedig semmilyen más okból, pusztán azért, mert félt tőle, és talán azért is, mert a guvernánt a gyerek féltelmét a legkülönbözőbb módon igyekezett kihasználni. Egy reggel aztán a tanulás előtt Karl Anselm anyja és a guvernánt között heves szóváltásra került sor, melynek során a fiúcska jelenlétében a nevelőnő kertelés nélkül közölte, hogy felmond, amelyet a címzett éppoly váratlanul, minden további nélkül nyugtázott is. De alighogy kettesben maradtak Sidonie kisasszonnyal, Karl Anselm rögtön sírva a nevelőnő nyakába ugrott, könyörögve, hogy maradjon, a világrt sem menjen el. A gyermek könnyhullatása teljesen őszinte volt, s bár potyogtak a könnyei, továbbra is utálta Sidonie kisasszonyt, miközben zokogva és a nyakán csüngve enyhe undorral megállapította, amint a fekete borostyánkő-nyaklánc nedves arcocskájához ért, hogy Sidonie kisasszonyból ugyanaz a sósavszag árad, mint az éjjeliszekrényéből.

Évekkel később, amikor már joghallgatóként egyetemi tanulmányait végezte, Karl Anselmnek valami azt súgja, hogy kedvese lassan kezdi megvonni tőle a kegyeit, természetesen vetélytársra gyanakszik. Amennyire a havi „váltója” enged, ajándékokkal, s Nóra lakásában rendezett szerény lakomákkal igyekszik megtartani, menteni, visszanyerni azt, amit semmi szín alatt nem szeretne elveszíteni. Dusenkanak volt a tisztje, hogy gondoskodik ételről-italról. Hivatalosan morvaországi rokonként volt számon tartva, de valójában a barát nő szerepét töltötte be, és ő vezette a háztartást; semmi sem történhetett a tudta nélkül, ugyanakkor senki nem tudhatta, hogy Dusenka mikor mond igazat, s mikor nem.

Este volt, hármásban ültek az asztal körül a kis, udvarra néző lakásban. Tulajdonképpen csak Dusenka fogyasztott az asztalon levő ételekből, szemlátomást úgy viselkedve, mint aki egyébként a konyhában szokott enni, és most kínosan ügyel arra, hogy előkelő és diszkrét modorról tegyen tanúbizonyságot. Karl Anselm szünet nélkül beszélt, szinte enni se maradt ideje, folyvást csak beszélt, mert félt, és mert szerelmes volt; fogalma se volt, mi mindent hord össze, mi mindent kotyog ki. Nóra egy falatot sem evett. Vajon látta őt Karl Anselm valaha is jóízűen enni,

úgy, ahogy éhes emberek enni szoktak, s miután jóllaktak, megduzzad az ajkuk és kipirosodik az arcuk? Nóra némán ült Karl Anselm mellett, hagyta, hogy a fiatal ember fogja a kezét, közben a kimondhatatlanul szép gyerekszemeivel némán maga elé meredt. Ekkor kintől hirtelen csengetés hallatszott. Milyen hangosan, milyen követelőzően hasított bele a csendbe! Nóra bal kezével a szívéhez kapott, a feltörő apró sikolyt alig bírta visszafojtani. Dusenka kiszaladt, hogy ajtót nyisson. Meg se fordult a fejükben, még csak fontolóra se vették annak a lehetőségét, hogy hagyni kéne, hadd szóljon a csengő még néhányszor, vagy hogy kinyissák-e az ajtót egyáltalán, olyan éles, olyan erőszakos volt a csengetés. Egy férfihang hallatszott kintől, amely ugyan nem tűnt olyan parancsolónak, mint a csengő hangja, de azért kellően határozott, ugyanakkor tiszta, telt hang volt, és kifejezetten kellemes benyomást keltett:

– Ma kicsit hamarabb jöttem.

– Na de Nórácska nincs itthon.

– De hát az étkezőben ég a lámpa. Maga van egyedül a lakásban?

– Nem, a nővére van itt a férjével, hoztak magukkal vacsorázni valót.

– Hova ment Nóra kisasszony?

– Nórácska operába ment a gyámjával. A gyámjának ugyanis ma van a születésnapja, és meghívta Nórácskát.

– Mondja meg kérem Nóra kisasszonynak, hogy holnap három óra tájban jövök...

Ez a váratlan közjáték végképp elrontotta az estét. Dusenka leszedte az asztalt, közben azért nem mulasztotta el, hogy suttymban bekapjon néhány falatot. Úgy tűnt, ezzel vége mindennek. De Nóra keze továbbra is Karl Anselmében nyugodott, sőt, most még erősebben fogta az ifjú kezét, merengő tekintetéből mégis látszott, hogy gondolatai teljesen máshol járnak. Szemrehányást tenni, számon kérni, kérdőre vonni, mindez teljesen értelmetlennek tűnt Karl Anselm számára. Szótlatlanul ült az asztalnál, gondolatai összekuszálódtak, csak azt tudta, hogy még egyszer utoljára meg akarja csókolni, aztán többé nem akarja látni. Ennyit akart. De Nóra olyan hévvel viszonzta a csókját, mint még soha, és közben szorosan magához ölelte. Szorosan ölelte és csókolta, de úgy, mintha nem tudná, hogy valójában kit is tart a karjaiban, kit csókol oly forrón... Amikor Karl Anselm hajnalban távozott Nóráról, gyávanak érezte magát, olyan érzése volt, hogy a becsületén csorba esett, mégis derűs volt, mint amikor az ember örömforrásra talál és jókedvűen merít belőle.

Ez a három jelenet, a gyerek, a kamasz és az ifjú emlékeit felidéző három epizód most olyanakká tűnt Karl Anselm szemében, mint egyazon cselekvési kényszer, kínzó érzés felszínre törése.

Visszatérve röviden a háztanítóhoz, Skrabal feje egy pudliéhoz hasonlított a tincsekben lelőg, közepén elválasztott hosszú hajával, és amikor felindult állapotban magyarázott valamit, egy-egy tincs a cvikkerére, olykor a cvikkere és a szeme közé hullott. Volt benne valami a lázadóból, csak hogy alkatilag lusta, ráadásul elhízásra is hajlamos volt. Szeretett szónokolni, ilyenkor azt akarta elhíttetni a hallgatóságával, bámészkodó kamaszokkal, önálló vélemény híján inkább csak élcelődni vágyó cselédekkel, vagy éppenséggel a nevelőnőkkel, minden áron belüljük akarta sulykolni azon meggyőződését, hogy a jó és a gonosz küzdelmének, pontosabban a jó és a gonosz királyok között dúló harcnak – mert számára ebben a harcban rejlett a világtörténelem célja és értelme, és melleleg ez volt az egyetlen, nagy témája – az épp előadott szónoklatával, ott és akkor végérvényesen el kell dölnie. És valóban, semmi másról nem beszélt olyan nagy kedvvel, a szokásos pletykáktól eltekintve, mint a királyokról, elsősorban a francia királyokról, időnként az óperzsa uralkodókról is, nyilván azért ebben a sorrendben, mert az előbbiekről többet lehetett elmondani, hiszen időben közelebb voltak a jelenhez,

mint mondjuk a római császárok, akiket furcsamód soha nem említett meg a szónoklataiban. Mégis, amikor például dicsérorog szolt XVI. Lajosról, akit szívesen hasonlított a Nagy Sándor által legyőzött Dareiosz Kodomannoszhoz, a francia uralkodót amúgy szerencsétlen flótásnak, jószívű baleknak beállítva, akkor ez a dicséret egyben az elődei és azok ágyasai leghevesebb és leghatározottabb bírálatát is jelentette. Nekik Skrabal azonban már nem kegyelmezett, és képzeletben mindegyiküket, egyiket a másik után, a nyaktiló alá vonszolta.

Karl Anselmet időnként meglátogatta az egyik szomszédos földbirtokos fia, X. gróf, aki máskülönben internátusi diáktársa volt. Skrabal a szomszéd fiú nagypapjával kapcsolatban csak egyetlen dolgot jegyzett meg, nevezetesen, hogy az öregúr a majorsági tanyáján tartott galambjait évente egyszer befogatta és olajfestéssel befestette: arany-színűre, ezüstszínűre, biborszínűre. Skrabal ezt zsarnoki önkénynek tartotta, ami egyébként a régi rómaiak füléményelvűből készült inycenségeit juttatta eszébe, és más hasonló kicsapongásokat, perverz élvezeteket, ezért aztán nem is nagyon tudott az unoka szemébe nézni, és amikor beszédbe elegyedtek, oldalról sandítva szolt hozzá.

Skrabalnak a világ dolgairól, valójában semmiről sem volt önállóan kialakított nézete, ezért teljesen ki volt szolgáltatva a legkülönbözőbb ellentétpároknak. Karl Anselm viszolygása az ellentétekben való gondolkodástól, az antitézisektől, továbbá a szónoktól és úgy általában minden szónoki fogástól nyilvánvalóan a házitanítóhoz köthető korai élményeiből következett. Később, felnőttként az életben úgy látta, úgy érezte, hogy csak a vallás engedheti meg magának ezeket a végső, legfőbb ellentétpárokat, anélkül, hogy az élet ettől vagy emiatt szegényebbé válna, mi több, épp ebben látta a vallás tulajdonképpeni értelmét, jelesül a katolikus vallását. Úgy gondolta, hogy Isten és az ördög épp azért folytatják láthatatlan küzdelmüket, hogy az ember itt a földön örömet lelhesse a jelenségek világában, a mindenkori jelenben, és hogy az X. gróf féle különcök nyugodt lélekkel befesthessék galambjaikat olajfestéssel, anélkül, hogy emiatt feltétlenül rossz embernek vagy kéjencnek kellene tekinteni őket.

Fickeis egykor tengerészisztis volt és eleinte hadihajókon teljesített szolgálatot, később ifjú arisztokraták kísérőjeként körbehajózta a világot, eljutva Indiába, Kínába és Japánba. Úgy hírlett, hogy egyszer Ceylonban hónapokat töltött egy buddhista kolostorban azzal a céllal, hogy beavattassék a szerzetesek titkos tanaiba – e kifejezést különös előszeretettel használta –, és azt is tudni vélte róla, hogy egy angol hölgynek, bizonyos Patialai Maharának a tenyeréből megjósolta a méreg általi halálát, ami később valóban be is következett, és hogy erre a hölgy férjét, a maharadzát, négy szemközt időben figyelmeztette is.

Fickeis társaságban nagy élvezettel beszélt a fakírok csodás tetteiről; egy olyan esetről például, amelynek állítólag maga is tanúja volt: egy fakírt élve eltemettek, és ő, az elmondása szerint, megszerezte az angol kormány külön engedélyét, hogy egy szikh katonából álló különítménnyel őrt álljanak a földbe temetett fakír sírjánál. Amikor tizennégy nap elteltével felnyitották a sirt és a fakír a masszírozás és dörzsölés hatására lassacskán életre kelt, a viasz dugók, amelyekkel a test nyílásait bedugasztották, egymás után, nagy pukkanások közepette kipattantak.

Fickeis szívesen beszélt a mérges kígyók iránti különleges vonzalmáról is. Állítólag egyszer hosszabb ideig egy kobrával lakott együtt ugyanabban a szobában és reggelente a kígyó a paplanon fekve ott aludt mellette. Valószínű persze, hogy a legtöbb, sőt jószívről semmi nem volt igaz abból, amit előadott. Ugyanakkor nem állítható, hogy notórius hazudozó, vagy hetvenkedő lett volna, inkább azt mondhatnánk, hogy egy titkon hatalmaskodni vágyó, de valahol megbicsaklott ember volt, és tán épp ezért nem szívlelte, ha ellentmondanak neki. Az ellenke-

zés ténye tulajdonképpen nem is igazán irritálta, inkább mintha elszomorította, elkedvetlenítette volna, úgy tűnt, hogy felemésztje az erejét.

Fickeis már hosszú évek óta vagyontalanul, a csekély nyugdíjából tengődött a fővárosban, horoszkópokat készített, izgatott hölgyeknek a tenyeréből jóslott, és társaságokban előszeretettel dobálózott ritka és nehezen érthető könyvcímekkel. Karl Anselm már jó ideje nem látta, és legalább olyan régóta nem is gondolt rá, mígnem a háborús évek egyik elviselhetetlenül forró és száraz, perzselő hőségétől és éhínségtől sújtott nyarán összefutott vele a fővárosban. Fickeis olyan benyomást tett az emberre, mint akinek az arcán a fiatalság és az öregség rossz elegyet alkot, illetve mintha a kettő érintkezésekor nem sikerült volna az illeszkedésük és ezért szétesésztak. Mondhatnánk azt is, hogy az arcára kiülő boldogság, amelyet rejtett és titkolt forrásokból merítgetett, bizonyos időközönként, szinte egyik pillanatról a másikra az inség és a bánat, a legkülönfélébb bajok fojtó szorításában hirtelen fakadni kezdett. Ilyen benyomást tett az emberre. Szokásához híven nagyon sokat beszélt, és Karl Anselmnek az volt az érzése, hogy mindegy neki, kihez beszél, hiszen mindent, amit épp magyarázott, ugyanúgy mondhatta volna bárki másnak is, ráadásul valószínűleg nem is igen tudta, kivel áll szemben. Már csak azért se, mert legtöbbször így szolt az emberhez: „Nyilván tudja az úr, az úr így, az úr úgy...”

– Hisz az úr jelekben, hangokban, vagy abban, hogy a lélek pusztában valójában képes kilépni a testből, hogy megérintessen bennünket, úgy, ahogy a felhő megérinti a hegyet? Nyilván nem. Jelek, Jelek. Egyáltalán, mik azok a jelek?! Nos, a jelek mögött mindig valami valóságos rejtőzködik. Az, amiben hinnünk kell, vagy amiben hinni tudunk. De vajon hisz-e még egyáltalán valaki manapság? Nem azt látjuk inkább, hogy a hit kiveszett a világból, mintha elköltözött volna egy másik bolygóra? Ezért dül most a háború és tart már négy éve, ezért öldöklük egymást az emberek, és nem nyugszanak addig, míg ki nem irtják egymást. És miért is hagynák abba? Nincs már semmi az emberek között, semmi, semmi, csak a levegő. Minden érvényét veszítette, minden érték megszűnt. Nem is lesz többé szerződés az emberek között, vagy ha lesz is, azokat is mind meg fogják szegni, mihelyt valamelyik félnek úgy hozza a kedve, vagy úgy hozza az idő. Higgycs el az úr, nincs hova hátrálnunk, nincs tovább, innentől kezdve nincs többé hit, innentől kezdve már csak a szakadék van és a semmi. Avagy a szakadék szélén egyensúlyozva barátságunk nevezhető-e még a barátság, szeretetnek a szeretet? Semmivé lettek, vagy hamissá váltak, vagy egyszerűen felemésződtek önmaguktól a nagy semmiben. És épp ebből látni, hogy a szakadék szélén táncolunk. Mindjárt meg is mondom az úrnak, miért beszéllek pont ma így. Sőt még ennél is többet elárulok az úrnak, teljesen nyíltan elmondom, miért vagyok mégis boldog, aminek a megvallása talán épp most különösnek tűnhet; de csak azért árulom el az úrnak, mert hiszem, hogy a boldogságom rendíthetetlen, és nem csak számomra nyújt fogódzót, hanem minden ember számára, feltéve, ha ők is akarják. Volt itt egy barátnóm. Egy darabig együtt is éltünk, igaz, csak rövid ideig, aztán gyakran szétváltunk, majd ismét összejöttünk. Utóbb vidéken élt, távol a fővárostól, otthon a szülőföldjén, sokáig nem hallottam felőle semmit. Ilyesmiről beszélni persze unalmas, mert mindez már a múlté. Gyakran feltettem magamnak a kérdést: tulajdonképpen mi van közöttünk, köztem és öközte? Szerelem? Barátság? Ha szerelem, akkor vajon miért gyűlöltem őt oly gyakran? Ugyanis minden különösebb ok nélkül a szeretet helyett hirtelen gyűlöletet éreztem iránta, de nem tettem semmit ellene, semmit, várnom kellett. No de mire kellett várnom, és miért? Arra, hogy az idő múljon, csakis azért. Meglehet, bizonyos időközönként ő is éppúgy utált engem, mint én őt, de furcsamód soha nem beszéltünk róla, mintha tartottunk volna egymástól. Honnan jött ez az egész? Egyikünk se volt

rossz ember, ő biztos nem, és hát én se voltam az. Talán minden másként alakul, ha mindketten velejéig rosszak lettünk volna. De gyakran úgy gondolom, hogy semmilyenek nem voltunk, vagy csak középszerűek, vagy inkább csak én voltam középszerű, nem langyos, mint a laodíceaiak, akiket a hű és igaz bizonyosság kivetett a szájából, nem, hanem középszerű, és a gyűlölet ezért oltotta ki újra meg újra a szeretetet. Érti az úr? Gyakran gondolok arra, ha volna még pokol, az emberek tán boldogabbak lennének, mint most, hogy a pokol megszűnt létezni, hisz már senki nem tudja, hol is van valójában, ha csak nem az emberben magában. Vagy netán mégiscsak van valahol? Időnként annyira magamra maradok, hogy már-már hiszek, igen, valahányszor teljesen magamra maradok, szinte már hinni tudok a mennyországban, egy mennybéli hely létezésében. Látja az úr, az egyedüllét rossz, legalábbis így tartják manapság. Az egyedüllét tönkreteszi az embert, vagy mondhatnám azt is, az egyedüllétben tönkre megy az ember, de ha az ember hisz a mennyben, akkor viszont rendbe jönnek a dolgok. No de most már tényleg elmondom az úrnak, hogy miért vagyok boldog, annyira boldog, hogy nem is gondolok a mostani időkre, és a mindnyájunkat kínzó éhínségre. Jól figyeljen az úr! Egy héttel ezelőtt estefelé teljesen véletlenül azon az utcán megyek végig, ahol a barátóm lakott. Elmegeyek a ház mellett, amelyikbe oly gyakran becsengettem és beléptem. Mondom, annyira véletlen volt, hogy először nem is tudatosult bennem, hogy ott megyek el mellette. Mintha valami odaszólt, odalókött volna. Pontosan így volt. És képzelje el az úr, hirtelen valami szeretetteljes, meleg, kellemes érzés vesz körül, egyszerre nagy békességet érzek magam körül, olyan békesség áraszt el, hogy le kell lassítanom a lépteimet, megállok és magam elé meredek, átnézek az emberekre, akik mit sem törődve velem, vagy tán csodálkozva, elhaladnak mellettem a sötétben. Mi volt ez? A barátóm képe, nem, ez nem kép volt, több volt annál: a lelke, amelyre talán soha nem is figyeltem oda, amelyet soha nem éreztem, igen, az volt... Másnap újra odamegyek, újra ugyanazt a békességet, ugyanazt a boldogságot, ugyanazt a kiáradást és érintést érzem. És ezt éreztem még a negyedik napon is... Miután tehát négy napon keresztül minden este ott voltam és ott álltam a ház előtt, a negyedik napon, ahogy hazaretek, egy levelet találok, amelyben a nővére azt írja, hogy a barátóm néhány nappal korábban súlyosan megbetegedett és tegnap meghalt. Ennyit, semmi mást, egy szót se arról, hogy gondolt volna rám, vagy megemlékezett volna rólam. Ez így rendben is volt. Jó volt ez így. Nem voltam szomorú, illetve olyan szomorúságot éreztem, amiben benne volt és benne van a boldogság érzete. Bárcsak tartani tudnám azt, ami most engem is megtart! Vajon meg fogom tudni tartani? És vajon az, ami megtart és körülölel, és most itt van velem, hiszen érzem, hogy körülvesz, vajon velem lesz akkor is, ha már nem tudom megtartani, megőrizni?

Fickeis Karl Anselm szemében nem olyan volt, mint a többi ember, inkább emberformájú kísértetnek látta. A kísértetet jellemzően az különbözteti meg az embertől, hogy benne és az emberben nincs semmi közös. Egy kísértetbe nem képzelhetjük bele magunkat, nem láthatunk bele, legföljebb megijedni lehet tőle, vagy elmenekülni előle. Ez idáig rendben is volna. A gond csak az, hogy mivel a kísértetek fényes nappal is itt járkálnak közöttünk, anélkül, hogy megvárnák a kísértetjárás óráját, a gond tehát abban rejlik, hogy senki nem tudhatja, vajon nem kísértet-e ő maga is, éppen akkora kísértet, mint a másik, aki ott áll vele szemben és beszél hozzá.

Karl Anselm sokáig versengett Lucile-ért. Nagy hévvel, mondhatni dacos elszántsággal versengett a kegye-

lért, végül az asszony csak azért engedett, mert olyan hevesen, olyan makaes kitartással ostromolta. Ez volt az igazság. Ezt végig tudta az évek során, Lucile korai halálát követően. Sokat tűnődött ezen, és próbálta valahogy megérteni. Ami azonban leginkább elgondolkodtatta, és szinte felfoghatatlannak tűnt számára, valami más volt. Az ugyanis, hogy Lucile valójában azért állt nehezen kötélnél, azért fontolgatta, hogy lemond róla, mert szerette őt. Netán úgy érezhette Lucile, hogy a szeretete mélyebb gyökerekből táplálkozik, jobban, odaadóbban szereti őt, mint amire ő, Karl Anselm, valaha is képes lenne? Nem, nem erről volt szó, vagy legalábbis nem egészen erről. A következőről volt szó: Lucile tudott valamit, amit ő, Karl Anselm nem tudott, holott, vagy tán épp azért, nagyon egyszerű nyitja volt. Lucile tudta, hogy az emberi lélek számára szükségképpen az örökkévalóság jelenti a valódi otthont, benne található meg az oltalmat nyújtó hajlékot, és ezért lett volna képes lemondani róla a maga mélyebb, vagy nagyobb szerelmével, anélkül, hogy ez törést vagy meghasonlást okozott volna benne. Lucile tudta ezt, bár soha nem beszélt róla. És amikor meghalt, ezért halhatott meg érte, pontosabban, abban a tudatban halt meg érte, hogy halálával egyszersmind Karl Anselm életéhez köti magát, bármeddig tartson is az. Ezt Karl Anselm is tisztán látta, és ez a háború alatt mindvégig ott lebegett a szeme előtt a golyózápor közepette is, vagyis, hogy ő azért él, mert Lucile érte halt meg, és hogy épp ezzel az elszakíthatatlan kötélnel vezette rá őt arra, amit másképp soha nem tapasztalhatott, vagy tanulhatott volna meg. Megtanította arra, hogy kötődés-kötél nélkül nincs tartalom, másszóval, hogy minden tartalom valamilyen módon kötődés-kötél is egyben.

De vajon mi történhetett, hogy az embereknek olyan nehezükre esik egymásért élni? Újra felidézte bajtársának alakját, amint a hajnali derengésben ott áll a gyéren megvilágított szálloda folyosón, hogy segítsen levinni a börtöndjéit. A rá váró szegénység készséges, feltétel nélküli elfogadásában volt valami abból, amit Karl Anselm Lucile-ben is csodált. Bajtársának a lelke is mintha otthonra talált volna, megnyugodva, hogy nem kell többé céltalanul bolyongania. Mondhatnánk azt is, hogy a lényéből sugárzó alázat maga vált a lélek hajlékává.

Karl Anselm, amint már szó volt róla, a vonaton hazafelé menet azon töprengett, hogyan tudna segíteni a bajtársán, és akkor döbbsent rá, mennyire nehéz manapság közvetíteni az emberek között, milyen nehéz segíteni másokon. Azt is világosan látta, hogy manapság az emberek vagy túlságosan összezsúfolódva élnek, vagy nagyon eltávolodnak egymástól, mintha megszűnt volna körülöttük vagy köztük a közös, megosztható föld, és már csak határvonalak, végsőikig kiélezett határhelyzetek lennének. Újra nagynénjének a könyvtárszobában fellepozott albumára gondolt, benne a szárított csipkerózsával, hóvirággal és nefelejccsel. Az emberek akkoriban könnyen és szívesen átadták magukat az érzelmeiknek és kimutatták az egymás iránti vonzalmukat. Ezzel fizettek meg egymásnak, vagy ezzel váltották meg magukat, és ezt nyugodtan meglehetett, mert az érzelmeik és az egymásra hangoltságuk összekötötte őket, s egyúttal ezzel védekeztek minden végtelenséggel szemben. Mostanra azonban az ember védtelenné vált minden fenyegető végtelenséggel, halálos fenyegetéssel szemben, ezért marad magára és ezért éri minden, ami csak éri, védtelenül, épp ott, ahol teljesen egyedül van, ahol teljesen elhagyatott.

Deréky Géza fordítása